Shri Raghunatha Temple MSS. Library,
ई० १८ JAMMU

No. १६२६/क

Title षट्-चक्रध्यानम्.

Author

Extent २१ पत्र Age सं. १८४८

Subject योग शास्त्र

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

षट् चक्र ध्यानम्

नं० ५२२

षट्चक्रध्यानं

नं. १६२९

3

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

6018
(misc # 14–16)
1 = 21 – 3 = 18

सं° १६२५ के
वद नक्षत्रलिग
२१९ नामी
को गरुलनी
सं° १९३१ लि

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

षट्चक्रनिर्णयादि

५५
१६२५

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

ष॰
च॰ ध्या॰
१

ॐ श्रीगणेशाय नमः अथ षट्चक्रध्यानानि अथातः संप्रवक्ष्यामि षट्
चक्रध्यानलक्षणं येषां तु ध्यानमात्रेण जरामृत्युविनाशनं तत्रादौ मूला
धारध्यानं तिस्त्रक्रोसस्तदर्धेन शरीरे नाड्यो मताः तासु मध्याद्दश प्रोक्ता
स्तासु तिस्रो व्यवस्थिताः प्रधानं मेरुदंडेत्र चंद्रसूर्याग्निरूपिणी इडाना
डी स्थिता वामे शुक्ला तु चंद्ररूपिणी शक्तिरूपा तु सा नाडी साक्षादमृतवि
ग्रहा पिंगलाख्या च या दक्षे पुंरूपा सूर्यविग्रहा दाडिमीकुसुमप्रख्या विषा
ख्या चापरा मता मेरोरयस्थिता या तु मूलाद्ब्रह्मरंध्रगा सर्वतेजोमयी।
सा तु सुषुम्णा वह्निरूपिणी सुषुम्णांतर्गता चित्रा चंद्रकोटिसमप्रभा स
र्वदेवमयी सा तु योगिनां हृदयंगता तस्या मध्ये ब्रह्मनाडी मृणालतंतुरूपि
णी ब्रह्मरंध्रं तु तन्मध्ये द्वारवज्रात्सदाशिवं वामावर्तक्रमेणैव वेष्टितं वि

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

तेनवत् सुषुम्णां ग्रंथिसंस्थानि षट्पद्मानि यथाक्रमात् आधारपद्ममे
तद्धि योनिर्यस्यास्ति कंदतः परिस्फुरद्वादिशांतसचतुर्वर्णं चतुर्दलं द्रुतहेमाय
द्वसिद्धासिणाकिनी यत्र देवता तत्रैव संस्थिता भूमिरस्थियातः प्रकीर्तिता
कुलाभिधं स्ववर्णांभं स्वयंभूलिंगवेष्टितं तत्पद्ममध्यगा योनिस्तत्र कुंडलि
नी स्थिता शृंगाटकाख्यपीठांतर्गतत्रिकोणपीठगा पराशक्तिः कुंडलिनी स
र्पाकारा स्वशोभिता सार्धत्रिवलयो ह्रस्वा विद्युत्तंतुतनीयसी उद्यदर्कस
हस्राभा विद्युत्कोटिसमप्रभा अष्टात्रिंशत्कलारूपा पंचाशद्वर्णविग्रहा त्रि
मा धामधाम्नी सर्वप्राणिजीवा तथैव च सर्वदेवाधिदेवी च स्वमाविभावसा
धकः सकलानां त्रमेश्वरीणां मातासा परिकीर्तितेति मूलाधारान्महेशा
निसहस्रारे समानयेत् शंभुनानां पराशक्तिमेकीभावं विचिंतयेत् ध्याये

ष॰ कुंडलिनीतत्रइष्टदेवस्वरूपिणी सदाषोडशवर्षीयापीनोन्नतपयोधरा
च॰ ध्या॰ नवयौवनसंपन्नासर्वाभरणभूषिता पूर्णचंद्रनिभास्यासा सदा चंचललोच
२ ना नानारत्नयुतायस्यापादयोर्नूपुरान्विता किंकिणीवतथाकंसारत्नकंक
2 णमंडिता कंदर्पकोटिलावण्यामंदमंदस्मितहासिनी प्रकाशमानंप्रथमे
प्रयाणेप्रतिप्रयाणेप्यमृतायमानां अंतःपदव्यामनुसंचरंतीमानंदरूपा
मवलोक्यपद्ये मूलाधारात्समुत्साद्य संगतां हृदयांबुजे स्वषुम्णामार्गमा
श्रित्यादायजीवं हृदंबुजात् प्रदीपकलिकाकारं ब्रह्मरंध्रगतां स्मरेत्
जीवं ब्रह्मणि संयोज्य हंसमंत्रेण साधकः तस्मादूर्ध्वं स्फुरत्तेजः कामबी
जेभ्रमन्मयं मूलपद्मे कुंडलिनीयावन्निद्रायिता प्रभो तावत्किंचिन्नसिध्येत
मंत्रयंत्रार्चनादिकं जागर्तियदिसादेवीबहुभिः पुण्यसंचयैः तदाप्रसादमा

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

यांतिमेत्रयेशार्चनादयः योगोयोगांतरेमुक्तिमंत्रसिद्धिरखंडिता सिद्धमनो
परावाप्तिरितिशास्त्रस्यनिर्णयः जीवन्मुक्तिश्चदेहांतेपरंनिर्वाणमाप्नु
यात् संसारोमारणोमुक्तिर्योगशब्देनकथ्यते प्राणायामैर्जपैर्योगैस्त्यक्त
निद्राजगन्मयि ध्यायेत्कुंडलिनींदेवींस्वयंभूलिंगसंस्थितां शमांमासूक्ष्मा
सृष्टिरूपांसृष्टिस्थितिलयात्मिकां विश्वातीतांज्ञानरूपांचिंतयेदूर्ध्ववाहिनीम्
एकामितिसंदरोविषयेत्तेयम् हूंकारवर्णसंभूताकुंडलीपरदेवता विभा
तिकुंडलीदेहमात्मानेहंसमंत्रतः प्रकृष्टवह्निसंयोगमनसोमारुतैःसह
उद्धेनयेत्कुंडलिनींजीवात्मसहितोपरि गच्छतीब्रह्मरंध्रेणभित्वाग्रंथिव
त्रदेश षट्चक्रसंधिमार्गेणसुषुम्णावर्त्मनानया हंसेनमंत्रनादेविस
हस्रारेसमानयेत् सदाशिवोमहादेवोयत्रास्तेपरमेश्वरि तत्रगत्वामहा

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

हणमात्रंरमोत्सुय॥ अस्तंजायते देवि तत्क्षणात्परमेश्वरि [illegible] नाभ्यसाग्नारस
निरंस्तरतम्॥ तेनाभ्यस्तेनदेवेशि ^

तदुच्य — तं देवि लाक्षा रस

२
५

ष. देवि कुंडलीपरदेवता देवीरूपवतीकामसमुल्लासविहारिणी सुखारवि
च. ध्या. दंगंधेनमोदितंपरमंशिवं प्रबोध्यपरमेशानितत्रैवोपविशेच्छिवे शिव
३ संमुखेपरमेष्टिरुद्रे वै कुंडलीशिवे सदाशिवेनदेवेशितर्पयेत्परदेवतां
3 षट्चक्रदेवतास्तत्रसंतर्प्यामृतधारया आनयेत्तेनमार्गेणमूलाधारंततः
सुधीः यातायातक्रमेणैवतत्रकुर्यान्मनोलयं एवमभ्यस्यमानस्यअहन्यह
निपार्वति जरामरणदुःखाद्यैर्मुच्यतेभवबंधनात् एतत्तेपरमंयोगंयोनि
मुद्राप्रबंधनं एवंध्यात्वाजपेन्मंत्रंशतमष्टोत्तरंशिवे मातृकाणांमालयाज
स्वातामात्राचक्रमानयेत् तत्रैवशिवलिंगेनयोजयेत्कुंडलीपरां ध्यात्वात्र
लमयींतत्रशतमष्टोत्तरंजपेत् ततोविष्णुस्थानेनीत्वाशिवेनसहयोजयेत्
तामिष्टदेवतांध्यात्वाजपेदष्टोत्तरंप्रिये लिंगमेतांततोनीत्वाब्राणेनसहयो

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

जपेत् देवीरूपां च तां ध्यात्वा जपेदष्टोत्तरं शतं मणिपूरे ततस्तां नीत्वा शिवेन सहयो
जयेत् देवीरूपां च तां ध्यात्वा शतमष्टोत्तरं [illegible]त् स्वाधिष्ठाने ततो नीत्वा शिवेन स
ह योजयेत् योजयित्वा जपेन्मंत्रं देवीं ध्यात्वा प्रिये वदे शतमष्टोत्तरं जप्त्वा मूला
धारे ततस्तां नयेत् तत्र लिंगं स्वयंभोश्च ध्यायेत्कुंदसमप्रभं शुक्लवर्णं चतुर्बाहुं प
चवक्त्रं त्रिलोचनं प्रसन्नवदनं शांतं नीलकंठविराजितं कपर्दिनं स्फुरत्सर्वेश्व
ऐंभूषितं प्रग र [illegible] षट्चक्रे परमेशानि ध्यात्वा जगन्मयीं शिवां भुजंगरूपिणीं देवीं
स्र॥
निर्मोकुंडलिनीं परां विसतंतुमयीं देवीं साक्षादमृतरूपिणीं अव्यक्तरूपिणीं च
मंत्रं ध्यानगम्यां वरानने ध्यात्वा जप्त्वा च देवेशि साक्षाद्ब्रह्ममयो भवेत् एवं द्वादश
धा देविया नाया नंकरोति यः स मुक्तः सर्वपापेभ्यो मंत्रसिद्धिर्न चान्यथा यत्र त
स्तत्रस्थायं गंगायां श्वपचालये ब्रह्मविष्णुस्वरूपाय कल्पते नान्यथा प्रिये ॥

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

ष॰ शूलरूपं शिवः साक्षाद्बिंदुं परमकुंडली सार्धत्रिवलयाकारां कोटिविद्युत्सम
व॰ ष्या॰ प्रभां यामले ह्यनेकुंडलिनीशक्तिः गुणत्रयसमन्विता शून्यभागं महादेवि शि
४ वभक्त्यात्मकं प्रिये सर्पाकारं शिवं वेष्ट्य सर्वदा तत्र संस्थिता शिवशक्त्यात्मकं
५ बिंदुं भुक्तिमुक्तिफलप्रदं नादरूपेण सा देवि योनिरूपा सनातनी भूतस्तद्धो शि
वविष्णुब्रह्ममयं बिंदुयोनिप्रविस्थिते सर्वोपरि महेशानि बिंदुब्रह्मस्वरूपिणी
भवो बिंदुरिति ख्यातो भवनं च त्रिकोणके भवने भवसंबंधाज्जायते भुवनत्रयं १
ति गंधर्वमालिकावचनात् पंचभूतानि देवेशि षष्ठं मानससमीपरि षट्चक्रे
प्रस्थितान्येव क्रमाद्देवि विचिंतयेत् ॥

पादादिब्रह्मरंध्रांतस्थितं भूतगणं स्मरेत् स
वर्णबीजाकृतिभिर्युक्तं तद्विधिरुच्यते १
पादादिजानुपर्यंतं चतुष्कोणं सवज्र।
कं भूबीजाढ्यं स्वर्णवर्णं स्मरेदवनिमं
डलं पदेंद्रियं गमनं घ्राणं गंधः ब्र
ह्मा निवृत्तिः समानः गंतव्यो देशोपि एव
मष्टौ पदार्थाश्चिंत्याः ॥
अस्थिमांसनखंचैव त्वग्लोमानि च पंचमं
पृथ्वी पंचगुणा प्रोक्ता ब्रह्मस्थानेन भा।
सते ॥ : ॥ इति पृथ्वीमंडलम्

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

ब॰
व॰ध्या
५

ज्ञात्वाध्यानाभिचेद्वार्थतिभव
मह्रर्याकिजं वंबीजमुक्तं
क्षेनाममंभतोमंडलेसरेत्
२ पायुरिंद्रियं हल ग्रहण
ग्रह्य रसना रस विस्व प्रति
ष्टोदाना: इतिवरुणमण्ड
लम् शुक्रशोणितमज्जाच
मलंमूत्रंचपंचमं अपांपंच
गुणा:प्रोक्ता ब्रह्मज्ञानेनभा
सते ॥

जलमंडलाकृतिरिति

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

अथाग्निमंडलम् नाभेर्हृदयपर्य्य
न्तं त्रिकोणंस्वस्तिकान्वितं रंबीजे
नयुतंरक्तंस्मरेत्पावकमंडलम् ३
तेजसि पायुःविसर्ग विसर्जनीय
वह्निरूप शिव विद्याव्यानाः नि
ष्ठान्तघाद्वपाचैवकांतिरागश्चपं
चकम् तेजःपंचगुणाःप्रोक्ता
ब्रह्मज्ञानेनभासते ॥

इतिवह्निमण्डलम् ॥

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

ष·
व·ध्या
८
6

ल्लदोभ्रूमध्यपर्यंतंहत्तंषड्बिंदुलांछि
तम् यंबीजयुक्तंधूम्राभंनभस्वन्म
ण्डलेस्मरेत् ध वाया ड्डुपस्था नंद
ह्वीस्पर्शन स्पर्शेप घ्राण श्रोत्र पा
नाः धारणंचलनंक्षेपंसंकोचंप्र
सरंतथा वायोःपंचगुणाःप्रोक्ता
ब्रह्मज्ञानेनभासते ॥

इतिवायुमंडलम् ॥

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

श्रावलंयंसुमध्याहृतंस्वच्छंमनो
हरम् हंबीजयुक्तमाकाशमंड
लंप्रविचिंतयेत् नभसि वागवक्त
व्य वदन श्रोत्र शब्द सदाशिव
शांत्य तीता प्राणाः कामंक्रोधं
तथामोहंलज्जालोभंचपंचमं
नभःपंचगुणाःप्रोक्ता ब्रह्मज्ञा
नेनभासते ॥

इत्याकाशमंडलम्

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

ब·
व·ष्प·
७

7

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

ध्यानं वक्षाद्यष्टदलयुक्तेमध्यगाधारपद्मे तरुणमरुणगात्रंवा
रणास्यंगणेशं अभयवरदहस्तंचारुपाशांकुशौवा करयुगल
मनंतं चिंतयेदादिमूर्त्तिम् गायत्री तत्पुरुषायविद्महे वक्र
तुंडायधीमहितन्नोदंतीप्रचोदयात् ३ मूलाधारेवह्निमण्डलं
दशकलात्मकं विभाव्य धूम्रार्चिरूष्माज्वलिनीतापिनीविस्फु
लिंगिनी सुश्रीःस्वरूपाकपिलाहव्यकव्यवहातयेति ॥

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

ष
व· ध्या·
८

8

यः करोति सदा ध्यानं मूलाधारे विचक्षणः तस्यस्याडुत्कृतिर्भकी
मूमित्यागक्रमेणवै ६ वपुषः कांतिरुत्कृष्टा जठराग्निविवर्ध
नम् आरोग्यंचलघुत्वंचकरणानांजयोभवेत् ७ भूतार्थंचभ
विष्यंचवेत्तिसर्वविभाषणं अश्रुतान्यपिशास्त्राणिरहस्यंचव
देद्ध्रुवम् ८ वक्त्रेसरस्वतीदेवीसदान्तस्यतिनिर्भरा मंत्रसिद्धि
र्भवेत्तस्यजपादेवनसंशयः ९ जरामरणदुःखौघान्नाशया
तिगुणैःसह इदंध्यानंसदाकार्यंपवनाभ्यासिनापरम् १० ध्या
नमात्रेणयोगींद्रोमुच्यतेनात्रसंशयः मूलपद्मंयदाध्यायेत्स्व न·
यम्भूलिंगवेष्टितं ११ तदातत्क्षणमात्रेणपापौघंनाशयेद्ध्रुवम्
यंयंकामयतेचित्तेतंतंफलमवाप्नुयात् १२ निरंतरंकृताभ्या

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

सान्नंपशुपतिविमुक्तिदम् सबाह्याभ्यंतरंशुभ्रंह्लज्जनीयंप्रयत्नतः
१२ तन्नशुभ्रह्लतमंलेनज्ञान्यदस्तिमतंमम आत्मसंस्थंशिवंत्यक्त्वा
बहिस्थंयःसमायजेत् १३ हस्तस्थंपिंडमुत्सृज्यभ्रमतेजीविता
शयः आत्मलिंगार्चनंकुर्यादनालस्योदिनेदिने १४ तस्यस्यात्म
कलासिद्धिर्नीत्रकार्याविचारणा निरंतरंकृताभ्यासात्षण्मासे
सिद्धिमाप्नुयात् १५ तस्यवायुप्रवेशोपिसुषुम्णायांभवेद्ध्रुवं
मनोजयंचलभतेवायुबिंदुविधारणम् १६ ऐहिकामुष्मिकी
सिद्धिर्भवेन्नैवात्रसंशयः १७ ॥

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

ब॰

च॰ पा॰

५

9

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

अथ स्वाधिष्ठानध्यानम् द्वितीयं यत्सरोजं च लिंगमूले व्यवस्थि
तं १७ वादिलांतैश्च षड्वर्णैः परिभास्वच्च षट्दलं हेमवाहोत्रासि
ड्रोस्ति देवी यत्रास्ति काकिनी १८ जले च पात्तमेदोस्ति विड्डमाभं
प्रकीर्तितं ध्यानम् बभमयरलसंज्ञै रक्तैः पत्रैल्लसैः स्वामि
नस्फुरंतिविष्टं पंकजे पत्रयोनिं अभयवरदहस्तं कुंडिकामक्ष
मालां विधृतममलरूपं चिंतये हृद्विधियोनिम् १ गायत्री वेदा
त्मने विद्महे हिरण्यगर्भाय धीमहि तन्नो ब्रह्म प्रचोदयात् ३
यो ध्यायते सदा दिव्यं स्वाधिष्ठानारविंदकं तस्य कामांगनास्स
र्वा भजंते काममोहिताः १९ विविधं चाश्रुतं शास्त्रं निःशंको
वै वदेद्ध्रुवम् सर्वरोगविनिर्मुक्तो लोके चरति निर्भयम् २

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

ष· मरणंज्जायतेभ्यासाच्चायुषोवृद्धिस्तुचनं तस्यस्यात्परमासिद्धिर
च·ध्या· णिमादिगुणप्रदा ३९ वायुःसंचरतेदेहेरससिद्धिर्भवेद्ध्रुवम्
१० आकाशपंकजगतंपीयूषमपिवर्धते ४० ॥

10

अथ मणिपूरकध्यानम् तृतीयं पंकजं नाभौ मणिपूरकसंज्ञकं
डादिफांतार्णसंयुक्तं दिग्दलाढ्यं मनोरमम् अत्रास्ति ज्योस्ति
वैकुण्ठो देवता लाकिनी रिता नीलवर्णा चात्र तेजो मांसस्था
त्वसमाहतनम् ॥ ध्याने डादिफांतगतैः प्रकल्पितदलैः पद्मे
निविष्टो हरिः मार्तण्डद्युतिमादिपूरुषमजं नारायणं श्रीप
तिम् चक्राम्भोजगदादिशंखममलं पीताम्बरं कौस्तुभं श्रीव
त्साकिंतलसत्तटं तनुलसत्पीनाम्बरं चिंतयेत् १ गायत्री वासु
देवाय विद्महे नारायणाय धीमहि तन्नो विष्णुः प्रचोदयात् ३
योस्मिन् ध्याने सदा योगी करोति मणिपूरके तस्य पातालसि
द्धिस्स्यान्निरंतरसुखावहा ईप्सितं च भजेल्लोके दुःखरोगवि

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

घ॰
च॰ व्या॰
११

नाशनम् कालस्य वंचनं चापि परदेहप्रवेशनं जांबूनदादिक
रणं सिद्धानां दर्शनं भवेत् औषधिदर्शनं चापि नियानदर्शी
नं तथा ॥

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

अथाऽनाहतध्यानम् ॥ हृद्देशेनाहतंनामचतुर्थंपंकजंभवेत्
कादिठांतार्णसंस्थानंद्वादशारसमन्वितम् ॥ शिवः पिनाकी
युक्ताख्ये राकिनीयत्रदेवता रक्तधात्वसमाविष्टमाहतेनस
माहतम् पिंगलाभे ॥ यत्रस्थंतत्परंतेजोबाणलिंगप्र
कीर्तितम् यस्यस्मरणमात्रेणदृष्टादृष्टफलंलभेत् ॥
ध्यानं काद्यैः ठांतगतैःप्रकल्पितदलैःपंकेरुहेपार्वतीकांतं
कोटिशशाङ्ककोटिकिरणप्रख्यंकवत्सोज्वलंहातंटंकसु
गोचराभयकरैःप्रक्रंकरैःकंकणैः ग्रैवेयांगदहारनूपुरयुतं
चर्माम्बरंचिंतयेत् । गायत्री तत्पुरुषायविद्महेमहादेवा
यधीमहि तन्नोरुद्रःप्रचोदयात् ॥ ३ अनाहतेसूर्यमण्डलेद्वा

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

घ॰
च॰ ध्या
११

दशाकलात्मकं ध्यात्वा । तपिनी तापिनी धूम्रा मरीचिर्ज्वालि
नी रुचिः सुषुम्णा भोगदा विद्या बोधिनी धारिणी क्षमेति ॥
एतस्मिन्सततं ध्यानं कृत्वा योजं करोति यः तन्मंत्रिनस्य कौ
त्पावै कामार्ता दिव्ययोषितः ज्ञानं चाप्रतिमं तस्य त्रिकालवि
षयं भवेत् हृताकृतिर्हूंरहाष्टिः स्वेच्छया मृत्युवो भवेत् सिद्धानां
दर्शनं चापि योगिनां दर्शनं तथा भवेद्भूखेचरीसिद्धिर्खेचराणां
जयः क्षमः यो ध्यायते परं नित्यं बाणलिंगाह्वितीयकम् खेचरी
भूचरीसिद्धिर्भवेन्नात्र संशयः एतद्ध्यानं च माहात्म्यं कथि
तं नैव शाक्यते ब्रह्माद्याः सकलादेवाः गोपयंति परं त्विदम् ॥

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

अथविशुद्धध्यानम् कण्ठस्थानेस्थितंपद्मंविशुद्धंनामपंचम
म् स्वहेमाभंस्वरोपेतंषोडशारंसुशोभितम् मरालाख्योऽस्ति
सिद्धोत्रडाकिनीचात्रसंस्थिता त्वकयान्तुर्व्योमतत्त्वांच्छंधूम्र
वर्णंचकेचन ॥ ध्यानम् मर्त्यांगेषुनिविष्टमिष्टनिहितंशा
नेस्वयामास्पदं व्याप्ताशेषचराचरंत्रगुणगणंनेविश्वयोनिमे

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

घ·
च·ख्या·
१३
13

यं मूर्त्तामूर्त्तमनेकमेवममलंज्योतिःप्रदीपोपमं साक्षात्षोडश
पत्रकेत्ववविमलेजीवंपरंचिंतयेत् गायत्री हंसहंसायविद्म
हेपरमहंसायधीमहि तन्नोहंसःप्रचोदयात् ३ ध्यानं करो
तियोनित्यंसयोगीश्वरस्वजितः किंचास्ययोगिनस्तत्रविशुद्धाख्ये
सरोरुहे चतुर्वेदान्विभाषेत रसस्यानवयेरिव इहस्थानेस्थितो
योगीयदाक्रोधवशीभवेत् तदासमस्तत्रैलोक्यंकंपतेनात्र सं
शयः इहस्थानेमनोयस्यदेवयातिलयंयदा तदाबाह्यंपरित्य
ज्यस्वांतरेरमतेचिरम् तस्यनक्षतिरायातिस्वशरीरस्यशक्तितः
संवत्सरसहस्रेपिवज्रातिकठिनस्यवै यदापश्यतितज्ज्ञानेयो
गींद्रोवनिमंडले तदावर्षसहस्राणितत्क्षणंमन्यतेकृती ॥

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

अथसहस्रारपद्मध्यानम् अतऊर्ध्वंतालुमूलेसहस्रारंसरोरुहं
अस्तियत्रसुषुम्णायामूलंसविवरंमतम् तालुमूलात्सुषुम्णा
याअधोवक्त्राप्रवर्तते मूलाधारेणयोन्यग्रासर्वनाडिसमाश्रिता
वीर्यभूतानीवतन्वीब्रह्ममार्गप्रदाभिधा तालुस्थानेचयत्पद्मं
सहस्रारंपुरोदितं तत्कंदेयोनिरेकास्तिपश्चिमाभिमुखीमता
तस्यामध्येसुषुम्णायामूलंसविवरंस्थितं ॥ ब्रह्मरंध्रंतदेवोक्त
मामूलाधारपंकजम् तत्ररंध्रेस्थिताचिच्छक्तिः सुषुम्णाकुंडलीसदा
सुषुम्णायास्थितानाडीचित्रास्यान्ममवल्लभा प्रवेशितंस्वलां
गलंमुखंस्वस्यानिवेशयेत् तेनात्रनवहत्यत्रदेहचारीसमीर
णः तेनसंसारचक्रेस्मिन्भ्रमंतेनिखिलाजनाः अस्यांहियोगिना

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

ष·
च·ध्या
२
17

कार्या ब्रह्मरंध्रे तु कल्पना यस्य स्मरणमात्रेण सर्वज्ञत्वं प्रजाय
ते पापक्षयश्च भवति न भूयः पुनर्भवो भवेत् तदर्थं च प्रवर्तितेयो
गिनः प्राणधारणे ततश्चाखिला नाडी निरुद्धा चाष्टवेष्टना इयं
कुंडलिनीशक्तिरंध्रं यजति नान्यथा यदा सूक्ष्मा सुनाडीषु सन्निरु
द्धो निलस्तदा बंधत्यागेन कुंडल्या मुखं रंध्राद्बहिर्भवेत् सुषुम्णा
वसदैवेयं वहेत्प्राणसमीरणं ततः प्राणस्योत्क्रमार्गेण यतेतत्प्रा
णसंयमः मूलपद्मस्थितायोनिर्वामदक्षिणकोणतः इडापिंग
लयोर्जन्मसुषुम्णायोनिमध्यगा ब्रह्मरंध्रं तु तत्रैव सुषुम्णाधार
मंडले यो जानाति समुक्तः स्यात्कर्मबंधाद्विचक्षणः ब्रह्मरंध्रमुखे
तासां संगमः स्यादसंशयः ५४ यस्मिन्स्नाते स्नातकानां ।

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

मुक्तिः स्यादवरोधनः गंगायमुनयोर्मध्ये वहन्त्येषा सरस्वती
तासां तु संगमे स्नात्वा धन्यो याति परां गतिम् इडा गंगा परा प्रो
क्ता पिंगला चार्कपुत्रिका मध्या सरस्वती ज्ञेया तत्संगमोतिदु
र्लभः सितासितसंगमयोर्मनसा स्नानमाचरेत् सर्वपापवि
निर्मुक्तो याति ब्रह्म सनातनं त्रिवेण्याः संगमो यो वै पितृकर्म
समाचरेत् तारयित्वा पितॄन्सर्वान्स याति परमां गतिम् नित्यं
नैमित्तिकं काम्यं प्रत्यहं यः समाचरेत् मनसा चिंतयित्वा तु मा
तृजं फलमाप्नुयात् सकृद्यः कुरुते स्नानं स्वर्गे सौख्यान्भुनक्ति
सः दग्धपापानशेषान्वै योगी सिद्धमतिः स्वयम् अपवित्रः
पवित्रो वा सर्वावस्थां गतोपि वा स्नानाचरणमात्रेण पूतो भ

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

घ॰
च॰ ध्या॰
२८
18

वर्तिनान्यथा मन्तुकामंस्तुतं देहं त्रिवेण्याः सलिले यदा विचिंत्य
यस्त्यजेत्प्राणान्स तदा मोक्षमाप्नुयात् नातःपरतरं गुह्यं त्रिषु
लोकेषु विद्यते गोप्तव्यं सुप्रयत्नेन न व्याख्येयं कदाचन ब्रह्म
रंध्रे मनो दत्वा तत्क्षणार्थं यदि तिष्ठति सर्वपापविनिर्मुक्तः स या
ति परमां गतिम् अस्मिंल्लीनं मनो यस्य स योगी मयि लीयते ९
अणिमादिगुणान्भुक्त्वा स्वेच्छया पुरुषो भवेत् ॥ एतद्रंध्रज्ञान
मात्रेण मर्त्यः संसारेस्मिन्वल्लभो यो भवेत्सः पापं जित्वा मुक्ति
मार्गाधिकारं ज्ञानं दत्वा तारयत्याश्रितैव ९ चतुर्मुखादित्रिद
शैरगम्यं योगिवल्लभम् प्रयत्नेन सुगोप्यं तद्ब्रह्मरंध्रं मयोदि
तम् पुरा मयोक्ता या यो नि सहस्रारं सरोरुहे तस्याधर्वर्तिते

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

चंद्रस्तद्ध्यानं क्रियते बुधैः यस्य स्मरणमात्रेण योगी भवति मंड
ले पूज्यो भवति देवानां सिद्धानां संमतो भवेत् शिरःकपालविव
रे ध्यायेद् दुग्धमहोदधिम् तत्र स्थित्वा सहस्रारे पद्मे चंद्रं विचिंत
येत् शिरःकपालविवरे यस्तु द्व्यष्टकलायुतः पीयूषभानुर्हं
साख्यस्तारोपेतं निरंजनम् ११ शिरसि ब्रह्मरंध्रस्थ श्वेतसहस्र
दलकमलकर्णिकायां सिंहासने समुपविष्टं वामांकगतया दे
व्या रक्तवर्णया रक्तवस्त्राभरणभूषितया वामकरधृतलीलाक
मलया दक्षिणभुजेनालिंगितं श्वेतवस्त्राभरणानुलेपितं मुक्ता
दामादिभूषितं चंद्रकांतनिभं त्रिनेत्रं ज्ञानमुद्रापुस्तकवराभ
यकरं शांतं सुप्रसन्नं शिवरूपिणं श्रीगुरुं ध्यात्वा १२ ब्रह्मर

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

ष·
व·या
१५

19

अआइईउऊऋॠऌॡएऐओऔअंअः

कखगघङचछजझञटठडढणत

ह ल

थदधनपफबभमयरलवशषसहक्ष

क्षः

न्मेस्मरेद्देविश्रीगुरुं
याकिनीहृतनम् स
र्वैयात्मयंदेवंसर्व
कार्यार्थसिद्धये ॥ ब्र
ह्मरंध्रसरसीरुहो
दरेनित्यलग्नमवदा
तमद्भुतम् कुण्डली
विवरकांडमंडितंद्वा
दशार्णसरसीरुहंभजे १ त स्यकन्दलितकर्णिकापुटेक्लृप्तरेखम
कथादिरेखया कोणलक्षितहलक्षमण्डलीभावलक्षमबलालयंभजे २

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

तन्मध्येचक्रकटदाडिमप्रभास्पर्धमानमणिपाटलप्रभम् चिन्त
यामिहृदिचिन्मयंवपुर्बिन्दुनादमणिपीठमण्डलम् ३ सर्वम
स्तकनखुच्छिखावासवेनहिलासपरिहंसणास्पदम् विश्वघस्म
रमहोच्छिदोत्कटंविस्मरामिगुरुमाद्यहंसयोः ४ तत्रनाथचर
णारविन्दयोः कुङ्कुमासवकरीकरन्दयोः द्वन्द्वमिन्दुमकरन्द
शीतलंमानसंस्मरामिमङ्गलास्पदम् ५ निषिक्तमणिपादुका
नियमिताघकोलाहलस्फुरत्किसलयारुणंनखसमुल्लसच्च
द्रकं परामृतसरोवरोदितसरोजसद्रोचिषं भजामिशिरसि
स्फुरत्कुरुपदारविन्दद्वयम् ८ पादुकापंचकस्तोत्रंपंचवक्त्रा
द्विनिर्गतम् षडाम्नायक्रमप्रायेप्रपंचेचापिमेडलम् ७

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

म॰
च॰ध्या॰
२॰
20

मातृकाक्षरसंभूतं सहस्रारं सरोरुहम् अधोवक्त्रं शुक्लवर्णं रक्तकिं
जल्कभासितम् सहस्रारपद्मध्यानम् विश्वव्यापिनमादिदेवममम
लं नित्योदितं निष्कलं नित्योद्भूतसहस्रपत्रकमलेलिप्याक्षरैर्मं
ण्डितं नित्यानित्यमनन्यपूर्णपरिचित्तत्त्वस्फुरत्त्वात्मकं विश्वात्मा
नमरूपविश्वकुहरे स्वच्छं दतः सर्वतः १ गायत्री निरंजनाय विद्म
हे निराभासाय धीमहि तन्नस्तु विनन्तु हंसः प्रचोदयात् ३ निरं
तरं कृताभ्यासात्त्रिदिनात्सपापनिष्फलम् दृष्टमात्रेण पापौघं दह
त्येव स साधकः १ अनागतं प्रस्फुरति चित्तशुद्धिर्भवेत्खलु सद्यः कृ
त्वापि दहते महापातकपंचकम् २ आनुकूल्यं ग्रहा यांति सर्वे न
श्यंतु पद्रवाः उपसर्गाः प्रणश्यंति युद्धे जयमवाप्नुयात् ३ खेच

रीसिद्धिमाप्नोतिभवेद्देवेन्द्रदर्शनम् ध्यानादेवभवेत्सर्वंनात्रका
र्याविचारणा ४ सततभ्यासयोगेनसिद्धोभवतिमानवः सत्यं
सत्यंपुनःसत्यंममतुल्योभवेद्ध्रुवः ५ योगशास्त्रेष्वभिरतंयो
गिनंयोगदायिनम् ध्यनऊर्ध्वंदिव्यरूपंसहस्रारंसरोरुहम् ६
शिवस्थानेशैवाःपरमपुरुषंवैष्णवगणा लपंतीतिप्रायोहरि
हरपदेकेचिदपरे पदंदेव्यादेवीचरणयुगलानंदरसिकामुनी
न्द्राअप्यन्येप्रकृतिपुरुषस्थानममलम् नेनहंसअत्यन्तरहृदयरू
पंपादपद्मयुगलंध्यायेदित्यर्थः ॥ इतिश्रीशिवसंहितायांम
हादेवपार्वतीसंवादेध्यानमार्गयोगशास्त्रेसप्तमःपटलः
समाप्तम् ॥ १९४९ जम्बूनगरे लिखमिदंपुस्तकम्

घ·
व· या·
२१

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri

नं. १५८

© Dharmarth Trust. Digitized By eGangotri